

Dvouleté děti s nárokem na přijetí do mateřské školy a dva roky iracionální, nefaktické, útočné a místy až nenávistné diskuze

Od přijetí kontroverzní novely školského zákona v roce 2016, která má zajistit právo na přijetí dvouletého dítěte do veřejné mateřské školy, a zároveň povinnost zřizovatelů ve spádové oblasti tato místa zajistit, se vedou velmi vášnivé diskuze. Fakticky podložených argumentů zaznívá ale po hříchu málo. Bohužel se politická diskuze zestručnila na ideologickou nebo účelově populistickou zkratku.

Cílem tohoto textu je pojmenovat sporné body. Větší důraz je věnován problematice z perspektivy obcí a měst, a to co do realizovatelnosti, praktických úskalí i finančních dopadů jak na obecní tak státní rozpočet. Díky tomu, že novela byla přijata jako poslanecký návrh a nikoliv návrh MŠMT, nebyly seriózně posouzeny finanční dopady RIA. A to je velká chyba. Ta by totiž odhalila skutečný rozsah blížícího se problému.

1. Dítě do tří let patří mámě

Velmi silný argument, který zaznívá především z řad odborné veřejnosti. Opírá se o tvrzení, že pro vývoj dítěte je nutný úzký vztah matky (pečující osoby) a dítěte - s odkazem na rizika předčasného zařazení nezralého dítěte do kolektivu. S ohledem na zkušenosti ze zahraničí lze tento spor rozsoudit jenom stěží, rozhodně však spadá do kompetence odborníků na vývojovou psychologii a pedagogiku, nikoli politiků.

2. Maminky se potřebují/chtějí vrátit na trh práce

Případně ještě varianta argumentu, že pro náš stát je výhodné, aby se maminky vrátily do práce co nejdříve. Bez jakéhokoli posuzování toho, zda je či není správné, aby se matky vracely do práce před třetím rokem života dítěte, bez posuzování ekonomického hlediska, psychologických potřeb žen atd. je nutno konstatovat, že z této perspektivy se jedná o zajištění služby „hlídání dítěte“, potřebné ze strany rodiče, nikoli o služby vzdělávací, potřebné z pohledu dítěte. Je třeba si v diskuzi ujasnit, zda mateřské školy plní funkci vzdělávací (MŠMT) a rozhodným aspektem je tedy vzdělávání dítěte, nikoli sociální či ekonomická situace rodiny (tedy při přijímání je posuzována zralost dítěte, nikoli např. to, zda je maminka doma s mladším sourozencem) či zda plní funkci zabezpečení péče o dítě v době, kdy se rodič o dítě ať z toho či jiného důvodu starat nemůže (viz. bývalé jesle/ministerstvo zdravotnictví) či zda mají hlídat děti těm, kteří potřebují být v práci (MPSV)

3. Mateřské školy nejsou uzpůsobeny pro práci s dětmi mladšími 3 let

Tento argument zaznívá především ze strany pedagogů. Mateřské školy spadají pod kompetenci MŠMT a jako takové jsou školskými zařízeními, která poskytují vzdělávání, a to dle RVP pro předškolní vzdělávání. Pedagogové zpochybňují, že děti mladší tří let jsou připraveny na režim mateřských škol a že pedagogové v mateřských školách jsou kvalifikováni a vzdělávání pro péči o takto malé děti. Zmiňován je argument, že u takto malých dětí nejde o vzdělávání, nýbrž o „opečování“. Již dnes navštěvuje MŠ zhruba 47000 dětí, které k 1.9.2017 nedovršily věku tří let. Lze konstatovat, že existují příklady dobré praxe, kde se podařilo dvouleté děti začlenit do provozu mateřské školy ke spokojenosti všech zúčastněných. Nezbytnou součástí jsou ale nezbytná opatření – personální posílení, vybavení, speciální hračky, zamezení přístupu k hračkám a herním prvkům pro děti od tří let, uzpůsobení provozu v oblasti stravování, hygieny, denního režimu...

4. Chybějící pedagogové

Učitelé MŠ na trhu práce rozhodně není nadbytek – spíše naopak. V případě vybudování kapacit pro dvouleté bude v roce 2020 potřeba minimálně 7700 nových pedagogů kvalifikovaných pro práci s dvouletými dětmi (viz tabulka níže). Přestože novela zákona je v platnosti již od roku 2016, střední pedagogické školy stále dle dostupných informací neupravily vzdělávací obsahy směrem k přípravě studentek na péči o děti mladší tří let. Často zmiňovaná možnost nahradit pedagogy pouze v kurzech rekvalifikovanými pracovníky (chůva), hraničí s diskreditací práce učitelé v mateřské škole a především nezohledňuje, že mateřská škola je vzdělávací institucí, nikoli „jeslemi“.

5. MŠ, dětské skupiny nebo jesle? Aneb kompetenční spor

Zastánci přijímání dvouletých dětí do mateřských škol výrazně dominantně akcentují potřebu/právo/ matky na návrat do zaměstnání. Žádná zmínka o vzdělávacích potřebách dětí nebo jiných pedagogických přínosech. Návrat matky do práce je výsostnou kompetencí Ministerstva práce a sociálních věcí. MŠMT se tedy touto perspektivou snaží silově anektovat sociální oblast. A ukazuje se to nevýhodné jak pro školky, tak pro děti i zřizovatele a státní rozpočet. Výstavba školské infrastruktury je velmi drahá. Jedno místo v MŠ vyjde veřejný sektor v průměru na 283.000,-Kč. Je to dáno zákonnými normami na prostor, zahrady, nároky na stavbu i okolí (parkoviště). Naproti tomu jsou tu dnes již zavedené dětské skupiny zřizované od roku 2014 dle zákona o dětských skupinách, o který se tak dlouho usilovalo, a nově i pilotní projekty mikrojeslí. V těchto zařízeních o děti pečují více personálu v méně početných kolektivech, hygienické a stavební předpisy jsou právě u menších skupin do 12 dětí výrazně mírnější než u mateřských škol. Na malou dětskou skupinku do 4 dětí stačí dokonce i

vhodně zařízený byt. Dětské skupiny jsou aktuálně financovány především z evropského sociálního fondu v programu zaměstnanost. Paušální náklady na vznik jednoho místa v dětské skupině je 20.053,-Kč. Tedy náklady na vybudování jednoho místa v MŠ se rovnají poskytovaným prostředkům na vznik 14 nových míst v dětské skupině. Dětské skupiny jsou flexibilní formou péče o dítě, lze je velmi rychle zřídit (v rámci týdnů), což je neporovnatelné se zřízením mateřské školy či jen navýšením stávající kapacity. Dětské skupiny může zřizovat samozřejmě i veřejný zřizovatel, může je operativně umisťovat do vhodných prostor, může pro ně snadno requalifikovat zaměstnance a při snížení poptávky může zřizovatel dětské skupiny opět snadno redukovat. Nutit k vytváření nových kapacit v mateřských školách tam, kde lze specifické potřeby regionu či sociálních skupin řešit formou dětských skupin, kterou k tomu nabízí zákon, je tedy přinejmenším neefektivní, ne-li přímo hloupé.

6. Chybějící kapacity mateřských škol

Ani dnes ještě není zajištěna ve všech oblastech ČR nároková kapacita mateřských škol pro děti od 3 do 6 let. Od roku 2020 má nově povinnost každá z téměř 6300 obcí v ČR zajistit kapacitu pro všechny děti, které na začátku školního roku dovrší věku 2 let. Bez ohledu na skutečnou poptávku v území, bez ohledu na existenci dnes již fungujících zařízení, jako jsou soukromé školky, dětské skupiny, mikrojesle. Zřizovatel je povinen disponovat kapacitou pro všechny dvouleté děti ve své obci.

7. Připravenost projektů nových MŠ

Povinnost vytvoření nových zákonem garantovaných míst v mateřských školách do roku 2020 znamená pro veřejné zřizovatele nereálný požadavek. V mnoha obcích nejsou k dispozici pozemky, které by bylo možné použít pro stavbu mateřské školy. Nutné změny územních plánů jsou často záležitostí na 4-6 let. Pak přichází období projektování a získávání územních rozhodnutí, stavebních povolení atd. Nebylo, není a nebude v mnoha obcích v ČR toto zajistit i v případě dostatku finančních prostředků. Potřebné finanční prostředky však jsou velmi vysoké, jak ukazuje tabulka níže.

8. Absolutní nedostatek finančních prostředků na financování nařízení zákona

Z tabulek uvedených níže je patrné, jak je situace finančně náročná a jak toto zákonné opatření může finančně zdecimovat státní rozpočet resp. rozpočet školství, popřípadě samosprávy, pokud ty nebudou usilovat o ústavní zrušení zákona. Nejedná se pouze o jednorázový náklad 26,3 mld. Kč, které budou s velkou pravděpodobností vynaloženy zbytečně a neúčelně, ale v důsledku zákona vzniknou další „mandatorní“ pravidelné roční náklady na provoz a personální zajištění ve výši minimálně 6,5 mld. Kč. A to ve všech kalkulacích i tabulkách pro zjednodušení počítáme s třídami mateřských škol s kapacitou na výjimku 28 míst. Zákon stanoví jako max. kapacitu 24 míst a pro třídy dvouletých dětí dokonce 16 míst.

Počet míst v MŠ zřizovaných obcemi	Počet narozených dětí 4 ročníky (2014-2017)	Počet chybějících míst k vybudování 2020
353 000	445 600	-92 600

Položka	Počet nově zřízených míst	Náklady za měrou jednotku	Náklady v Kč celkem
Vybudování kapacity v MŠ	92 600	283 400	26 242 840 000*
Mzdové náklady	92 600	51 000	4 722 600 000**
Příspěvek státu do rozp. obce RUD	92 600	11 200	1 037 120 000***
Příspěvek zřizovatele na nová místa	92 600	9 000	833 400 000****
Celkem			32 835 960 000

* Částka na výstavbu 1 místa určena jako průměrná hodnota z více jak 50 podpořených projektů z MŠMT 2017

** Mzdové náklady dle normativu na žáka/rok, stávající stav

*** Příspěvek státu na žáka do obce dle RUD

**** Orientační dotace zřizovatelů na provoz MŠ

Počet nových míst v MŠ	Počet nových tříd v MŠ	Počet chybějících učitelů MŠ
92600	3858	7717

Nyní je doufám dobře patrné, jaký rozsah a dopady má tento zákon v podmínkách České republiky. Pro představu je dobré uvést, že aktuálně chybějící kapacita 92.600 míst s odhadovaným nákladem 26,2 mld. Kč je

ve státním rozpočtu na rok 2018 řešena pouze 300 mil. Kč. Pouze tolik se podařilo vybojovat pro dotační titul na výstavbu nových mateřských škol. Dosud v dotačním titulu MŠMT vybudovaly obce za necelé 0,5 mld. Kč celkem 1751 nových míst v MŠ. A je teprve je 1,9% potřebné kapacity pro rok 2020!

Jak by se mělo postupovat dále?

Předně **zrušit zákonnou povinnost** přijímat děti do mateřských škol od dvou let. Popřípadě ponechat pouze povinnost přijímat děti od 4 let tak, aby bylo zaručeno, že matka, pokud zvolí nejpomalejší čerpání 4 letého rodičovského příspěvku, bude mít jistotu umístění svého dítěte. Zároveň s tím zajistit analýzu, kolik lokalit v ČR má a bude mít problém¹ zajistit ve svých prostorech kapacitu pro všechny 3 leté děti. V tomto duchu i realizovat dotační politiku. **Zachovat možnost přijímat děti mladší 3 let** pro školky, kde je to z kapacitních, provozních i personálních důvodů možné. Výhradně však **na dobrovolné bázi**. Kapacitu pro tříleté dlouhodobě budovat na roční očekávanou porodnost v pravděpodobném rozmezí 90 až 110 tisíc dětí .

Pro děti mladší 3 let zajistit dlouhodobý **systém podpory v dětských skupinách a mikrojeslích**. Je potřeba se zejména zaměřit na fakt, že většina dětských skupin je aktuálně financována z evropských fondů a platbami od rodičů. Je tedy nutné se připravit na systém financování dětských skupin z národních zdrojů pro případ, až budou evropské dotace ukončeny. Pro stabilitu a předvídatelnost je to velmi důležité, zároveň však efektivní a nejekonomičtější řešení.

Prostředky, které se ušetří za nerealizování záměru „dvouleté 2020“ použít na zvýšení finančního ohodnocení pracovníků ve školství, reformu regionálního školství a např. tolik žádoucího **snížení počtu dětí ve třídách**, které je úzce spjata s kvalitou předškolního vzdělávání.

Vypracoval:

Milan Vácha, starosta obce Psáry

Mgr. Martina Běťáková, místostarostka obce Psáry

---

¹ Kolem roku 2025 bude demografická situace pravděpodobně lepší. Do natilního věku přichází ročníky z demografického propadu generace konce devadesátých let. Nevhodné načasování je dalším argumentem pro okamžité zrušení.